

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL, Euratom) nr 1141/2014 kontrollimenetluse osas, mis käsitleb isikuandmete kaitse normide rikkumist Euroopa Parlamendi valimiste raames“

[COM(2018) 636 final – 2018/0328 (COD)]

(2019/C 110/14)

Pearaportöör: **Maria YANNAKOUDAKIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 1.10.2018 Nõukogu, 24.10.2018
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	töehõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus
Juhatuse otsus	16.10.2018
Vastuvõtmine täiskogus	12.12.2018
Täiskogu istungjärk nr	539
Hääletuse tulemus	109/2/3
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee toetab Euroopa Komisjoni seisukohta, et käesolevat määrust on vaja, arvestades hiljutisi sündmusi Facebooki/Cambridge Analytica asjas seoses väidetava ebaseadusliku isikuandmete töötlemisega.

1.2. Komitee tunnistab, et tänapäeva maailma tehnoloogia arengu juures on iseenesestmõistetav sotsiaalmeedia olemasolu ja see, et äriühingud säilitavad isikuandmeid kõikjal ELis. Kõnealuste vahendite vajadus ei ole kahtluse all, kuna me liigume üldises kõrgtehnoloogilises maailmas. Keeruline ülesanne on liikuda selles valdkonnas viisil, mis kaitseb ELi kodanikke, võimaldab läbipaistvust ja nende põhilisi inimõigusi.

1.3. Andmete kasutamine ja sotsiaalmeedia on põhjalikult muutnud erakondade valimiskampaaniaid, võimaldades neil suunata sõnumeid oma võimalikele valijatele. Selline areng on toonud kaasa suurema surve sotsiaalmeedias kui ühe vormi inimeste hääletamiskavatsuse mõjutamiseks. Komitee ootab Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste ametilt⁽¹⁾ nende valdkondade uurimist, kus andmete kasutamist võidakse rikkuda, ja ettepanekute tegemist selle lõpetamiseks ning kontrolli- ja tasakaalusüsteemi kehtestamist tagamaks, et andmekaitse ja andmete kasutamine toimuvad nõuetekohaselt kindlaksmääratud parameetrite alusel.

1.4. Komitee toetab ettepaneku eesmärke, nõustudes, et demokraatia on üks aluspõhimõtteid, millele EL on rajatud, ning et esindusdemokraatia toimimise tagamiseks ELi tasandil sätestatakse aluslepingutes, et ELi kodanikud on otseselt esindatud Euroopa Parlamendis.

1.5. See esindamine seisneb selles, et erakondade valitud liikmed või üksikisikud kandideerivad valimistel liikmesriikides. Valimisplatvormid on viimase kümne aasta jooksul arenenud, suurendades sotsiaalmeedia tähtsust. Seda arengut peab nüüd käsitlema Euroopa Komisjon ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste amet ning selle töötajate arvu suurendamine on üks viis tagada isikuandmete kaitse ning kaitsta neid kuritarvituste eest poliitilise kasu eesmärgil. Sellega seoses on peamine eesmärk tagada, et valimised toimuksid võrdsetel tingimustel ja et ükski rühm ei saaks kasu andmete kasutamisest.

⁽¹⁾ www.appf.europa.eu

1.6. Ameti nõuetekohase toimimise kindlustamiseks on siiski vaja kehtestada ameti volituste ja pädevuste turvalised parameetrid. Praegu vastutavad liikmesriikide andmekaitseasutused selle eest, et andmeid ei kuritarvitataks poliitilistel eesmärkidel. Ameti ja riiklike andmekaitseasutuste koostöö peab olema nõuetekohaselt määratletud. Lisaks sellele on paljude liikmesriikide andmekaitseasutuste vahendid piiratud ja komisjon peaks kaaluma nende rahastamist, et neil oleks võimalik teha ametiga koostööd.

1.7. Komitee on tõstnud esile võimalikke probleeme seoses andmete väärkasutamisega oma arvamuses isikuandmete kaitse kohta ⁽²⁾ ja käsitleb käesolevas arvamuses probleemseid valdkondi.

1.8. Komitee toetab ameti töötajate arvu suurendamist, kuna neil töötajatel on parem positsioon teha koostööd liikmesriikidega riiklike andmekaitseasutuste kaudu, et tagada andmekaitse rikkumiste nõuetekohane uurimine ja rikkumiste tuvastamisel nende eest karistada.

1.9. Komitee tunnistab, et Euroopa Parlamendi valimiste menetlust reguleerib iga liikmesriik ELi raamistikus. Komitee ootab ka seda, et teated andmekaitse-eeskirjade rikkumiste kohta esitavad ametile andmekaitseasutused või üksikud parteid.

2. Arvamuse taust

2.1. Hiljutised sündmused on näidanud, millisesse ohtu satuvad kodanikud, kellele suunatakse väärinfo levitamise massikampaaniad eesmärgiga valimisi diskrediteerida ja muuta nad õigustühiseks. Arvatakse, et ka inimeste isikuandmeid on ebaseaduslikult ära kasutatud, et mõjutada demokraatlikke arutelusid ja vabasid valimisi.

2.2. 2018. aasta mais jõustus isikuandmete kaitse üldmäärus (GDPR), millega sätestatakse ranged eeskirjad isikuandmete töötlemiseks ja kaitseks. See hõlmab kogu Euroopa ja riigisiseseid poliitilisi erakondi ja muid osalisi valimiste kontekstis, sealhulgas andmevahendajaid ja sotsiaalmeedia platvorme.

2.3. Enne 2019. aasta Euroopa Parlamendi valimisi on Euroopa Komisjon kavandanud mitu shipärast muudatust Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta määruses (EL, Euratom) nr 1141/2014, mis käsitleb Euroopa tasandi erakondade ja Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste põhikirja ning rahastamist, ⁽³⁾ mille eesmärk on tagada, et valimised toimuksid tugevate demokraatlike eeskirjade alusel ja austades täielikult selliseid Euroopa väärtusi nagu demokraatia, õigusriik ja põhiõiguste austamine.

2.4. Eelkõige võimaldaksid need muudatused karistada Euroopa erakondi ja sihtasutusi, kes mõjutavad või püüavad mõjutada valimisi andmekaitse-eeskirjade rikkumise kaudu. Sanktsioonide summa oleks 5 % asjaomase Euroopa erakonna või sihtasutuse aastaelarvest. Karistuse täitmise jõustab Euroopa tasandi poliitiliste sihtasutuste amet. Lisaks sellele ei saa rikkujad karistuse määramise aastal taotleda rahastamist Euroopa Liidu üldeelarvest.

2.5. Ettepanekuga sätestatakse ka menetlus, kuidas teha kindlaks, kas riikliku andmekaitse järelevalveasutuse poolt kindlaks tehtud isikuandmete ebaseaduslikku kasutamise kohta on mõjutatud Euroopa Parlamendi valimiste tulemusi, kaasates ameti taotlusel tegutsevat „sõltumatute väljapaistvate isikute komiteed“. Sõltumatute väljapaistvate isikute komitee luuakse määruse artikli 11 kohaselt. See koosneb kuuest eksperdist, kelle on Euroopa Komisjon, Euroopa Parlament ja nõukogu ametisse määranud, kuid kes ei ole nende töötajad.

2.6. Tagamaks, et ametil on piisavalt töötajaid, et see oleks võimeline täitma oma kohustusi sõltumatult ja tõhusalt, tehakse ettepanek lisada veel seitse töötajat (praegusele kolmele, kelle hulgas on ka direktor).

3. Üldised märkused

3.1. Komitee kiidab heaks ettepaneku eesmärgid ja nõustub, et demokraatia on üks nendest põhiväärtustest, millel EL rajaneb. Selleks et tagada esindusdemokraatia toimimine Euroopa tasandil, on aluslepingutes määratud, et Euroopa Liidu kodanikud on otseselt esindatud Euroopa Parlamendis. Seega on oluline, et kodanikud saaksid kasutada oma demokraatlikku õigust ilma takistusteta. Mis tahes sekkumine vabasse valikusse valimisprotsessis on ebademokraatlik ja vastuvõetamatu.

⁽²⁾ ELT C 248, 25.8.2011, lk 123.

⁽³⁾ ELT L 317, 4.11.2014, lk 1.

3.2. Komitee tunnistas isikuandmete kasutamise suurenemist valimiskampaaniates. Ühendkuningriigi valimistel 2017. aastal suunati üle 40 % reklaamikuludest digitaalsetele kampaaniatele. Sellest tulenevalt on mõistetav isikuandmete atraktiivsus teatavatele rühmadele keskendumiseks. Siiski ei ole vastuvõetav, et isikuandmeid jagatakse ilma isiku teadmata, ja see on tõsine inimõiguste rikkumine.

3.3. Interneti areng, teabe edastamise kiirus ja selle ülemaailmsed tagajärjed nõuavad tugevat lähenemisviisi salvestatud andmete turvalisusele. Isikuandmete kaitse üldmääruses sätestatakse selleks kindlad eeskirjad. Eelkõige nõutakse selles, et isikuandmeid töödeldaks seaduslikult ja õiglaselt. Praegusel kujul võivad erakonnad õiguspäraselt kasutada isikuandmeid isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt teatavate parameetrite piires. Poliitilised kampaaniad on rohkem sotsiaalmeediasse üle kolunud. Kui püüda neid täielikult lõpetada, ei pruugi see demokraatlikule protsessile kasuks tulla, kuna see piiraks erakondade võimalust teavitada võimalikke valijaid oma seisukohtadest.

3.4. Komitee tunnistas liikmesriikide suveräänsust valimisprotsessis ja komisjon peab tegutsema liikmesriikide suveräänsuse raames. EL ei saa võtta vastu seadusi riiklike erakondade sanktsioneerimiseks, kuna see kuulub liikmesriikide pädevusse. Seepärast saab EL vaid teha ettepanekuid Euroopa tasandi erakondade sanktsioneerimise kohta. Selleks teeb komisjon ettepaneku muuta määrust, millega reguleeritakse nimetatud erakondade põhikirja ja rahastamist. See annab ametile vahendid järelduste tegemiseks, kui rikkumine on tõendatud.

4. Konkreetsed märkused ja soovitused

4.1. Komitee tunnistas, et ametis on praegu liiga vähe töötajaid. Direktoril ja tema kahel töötajal on juba väga suur töökoormus ja eelseisvad Euroopa Parlamendi valimised panevad nad veelgi suurema surve alla. Komitee toetab seega ettepanekut pakkuda ameti töötajatele alalist tööd ja anda ameti direktorile ametisse nimetava asutuse volitused, kuna on oluline, et ametis oleks piisavalt töötajaid, et valimisi nõuetekohaselt jälgida.

4.2. Andmete kasutamine ja sotsiaalmeedia on põhjalikult muutnud erakondade valimiskampaaniaid, võimaldades neil suunata sõnumeid oma võimalikele valijatele. Selline areng on toonud kaasa suurema surve sotsiaalmeedias kui ühe vormi inimeste hääletamiskavatsuse mõjutamiseks. Komitee ootab ametilt nende valdkondade uurimist, kus andmete kasutamist võidakse rikkuda, ja ettepanekute tegemist selle lõpetamiseks ning kontrolli- ja tasakaalusüsteemi kehtestamist tagamaks, et andmekaitse ja andmete kasutamine toimuvad nõuetekohaselt kindlaksmääratud parameetrite alusel.

4.3. Komitee leiab, et vaja on suuremat selgust määratlemisel, mis on püüde mõjutada valimisi andmekaitse-eeskirjade rikkumisega. Tuleks kaaluda töörühma loomist, mis koosneb liikmesriikide andmekaitseasutustest ja ametist, et luua parimaid tavasid andmekaitseasutuste ja ameti vahel, kuna andmekaitsel ei ole ELis piire.

4.4. Ameti direktor nimetatakse ametisse menetluse kaudu, mis on sätestatud määruse artikli 6 lõikes 3. Ta on sõltumatu ega allu ELi institutsioonidele. Ta peab esitama igal aastal aruande Euroopa Komisjonile ja Euroopa Parlamendile, ning oleks mõistlik anda Euroopa Parlamendile õigus seda hinnata ja selle üle hääletada. See tagaks, et ametil on teatav aruandekohustus ja et protsess oleks läbipaistvam.

Brüssel, 12. detsember 2018

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER